

Beismerem, hogy ez furcsa cím, de valahogy a toltam alá jött, szinte magától, hát nem is bántom; csak megjegyzem még, hogy Péter a barátom volt, s az esemény 1907-ben történt. Nem órák alatt persze, nem is napok alatt, hanem pár hét alatt, és advent első vasárnapján kezdődött. Egy fejőszéken, amelyre fele-fele fertállyal fértünk rá, de azért kényelmesen, sőt titokzatos, boldog magányosságban éreztük magunkat.

Az istálló kicsi volt és homályos, de állandóan langyos lucerna-, tej- és száraz trágyaszag uralkodott benne, amit együttesen nagyon szerettem, mert bár kint dermedt volt már minden ág a fákon, bent a nyár langyos melege uralkodott.

Most egy ideig csendben vártam Péter válaszát, aki nagyon okos gyerek volt, de nagyon-nagyon szegény is, és ezért végtelenül óvatos.

– Öreganyád mondta? – fordult felém.

– Persze, de apám is ott volt, meg édesanyám is...

– Isten bizony?

– Isten bizony...– suttogtam, mintha ez titok lett volna.

– Mást nem mondtak? – nézett rám barátom.

– Nem, mert aztán engem kiküldtek.

– Jól van, elmegyek, meg köszönöm is, de akkor te is gyere el velem a papok erdejébe, mert mi is akarunk karácsonyfát csinálni. Ha te ott vagy, nem mer bántani engem sem az erdő. De nincs is mindig ott. Deres Laciék is megszerezték, Borsosék is...Csak korán kell menni... A kisbaltát meg kiköszörölöm. Olyan lesz, mint a beretva. hangja se hallatszik, csak egy suttyanás, és már hozhatjuk is a karácsonyfát.

– Jó lesz – egyeztem bele, így aztán másnap, szabad csütörtök volt éppen, még sötéttel kiosontam nagyanyám szobájából, akivel nagy szeretetben, bár változó barátságban éltünk az úgynevezett kisszobában.

Hideg volt a csillagos ég alatt, amikor kiosontunk a kertek alatt a Kács alá, a rétre, és majdnem futottunk a Kács patak mellett, mert fáztunk, de túl is akartunk lenni ezen a veszedelmes vállalkozáson.

Péternek nem volt télikabátja, én meg nem hordtam, ha lehetett, így nem volt semmi akadály a poroszkálásnak, ami határozottan kimelegített bennünket.

Negyedóra alatt elhagytuk a Potyondy-malmot – ami ugyan az uraságé volt, de Potyondy bácsi örölt benne –, s aztán már a nagy legelő, a Cönde határán csillogó deres patak partján futottunk, bár Péter erősen zihált.

– Kicsit talán megállnánk...

– Persze – mondtam a haloványuló csillagokra nézve, majd a Cönde gémeskútjára, de ezek sem mondtak mást, mint hogy Péter néha beteg... s ez a hajnali rohanás talán ágyba fekteti kis barátom.

– Te vagy az oka! – mondja majd apám... és még szerencsés eset, ha nem veszi le a szekrény tetejéről a mogyorópalcát...

Ekkor az erdő felől varjúkárogás hallatszott, és Péter megborzongott.

– Fázom. Ne szaladjunk, de siessünk.

Hát siettünk, bár itt már dombra mászott az út, és a túlsó oldalon előttünk volt az erdő. Sajnos nemcsak az erdő volt előttünk, de egy hosszú sor béresszeker is, amelyeket kikerülni még gyanúsabb lett volna.

– Nem törődnek ezek velünk – biztattam Pétert és magamat is –, nem mernek ezek bennünket bántani...

És valóban ránk se néztek, de az utolsó szekér mögül kilépett egy ember, puskával a vállán. Kettőt-hármat lépett felénk, aztán levette válláról a puskát.

– Ide gyertök!

Hát, mentünk...

– Ide, a lábamhoz!

Odamentünk.

– Ismeri ezeket, Józsi bátyám?...– fordult a béresgazdához, aki utána ballagott.

Az öregbéres komótosan megnézett bennünket.

– Ez a sipkás...a mestörpisti; ez meg a heptikás Puska Péter fia... árva gyerekek...

A szekerek kerékpattogása már távolodóban hallatszott, s az erdőőr maga elé intette Pétert. Fagyos kis kezéből kirántotta a baltát, és a másik kezével úgy pofon vágta Pétert, hogy majdnem hanyatt esett.

– Balta! – ordította. – Huszonhat szép, fiatal fenyőnk odavan... – És indult felém is, de valamit megláthatott rajtam; valami eszméletlen gyűlölet rándított össze, és ha ez az ember, aki Pétert megütötte, még egyet lép – egy életem, egy halálom, de én hasba rúgom...

Az erdőőr megállt. Nézett egy darabig, mintha a nekem szánt pofon következményein gondolkozott volna, aztán akkorát ordított, hogy a varjak visszakárogtak az erdőből.

– Takarodjatok!

Péter úgy ugrott, mintha megint megütötték volna, s ez a mozdulat magával rántott engem is. Fél óra múlva Péterék istállójában ültünk összebújva, szomorúan, alélt szénaszagban, s amikor végre felszáradtak kis barátom könnyei, megszólalt:

– Egyszer majd megölöm...– mondta –, a karácsonyfa végett meg szólok anyámnak.

Másnap már neveltünk az eseten.

– Nem fáj az arcod? – kérdeztem...

– Egy cseppet sem. anyám nem is tudja... de a fát megígérte...

Így múltak a téli napok egyenként, s amikor egyszer csodálatos, csillagos ragyogásával szállt le az est, ez már karácsony estéje volt. Hozzánk megérkeztek a vendégek is – nagybátyámék –, és mi Péterrel együtt ünnepi hangulatban hallgattuk a borszagú, hangos beszédet, edénycsörömpölést, és nagyokat nyeltünk a beszivárgó sültök ünnepszagától. Aztán kolompolni kezdett a sárgaréz mozsártörő, és Margit, aki úgy szerette, ha Krédlinek szólítjuk, kinyitotta az ajtót, és izgatottan törölte meg hófehér kötényét.

– Maguk menjenek elül...

Így aztán elül mentünk, mögöttünk Margit is izgatottan, s egy lépcsőn leléptünk a kisszobába, amely bolthajtásos volt, mint a pince, mert a ház barátkolostor volt valamikor, s ebben a szobában őrizték irattárunkat. Ez volt az úgynevezett sötét szoba, amely azonban most a legvilágosabb volt az egész házban. Elénekeltek a „Mennyből az angyal”-t, s ezután pár pillanatra csend lett. Csak a gyertyák sercegtek, a csillagszórók szikráztak az ölelések, csók, kézcsókok zűrzavarában.

Aztán az ajándékok kiosztása. Első volt Margit, azaz Krédli, második Péter, a harmadik én.

– Vigyétek az ajándékokat a nagymama szobájába.

Így aztán kivittük az ajándékokat a kisszobába, és egyelőre nem tudtunk velük mit kezdeni, mert nagybátyánk jóvoltából a nagymama egész ágyát elborították. Péternek csillogott a szeme, s arca szinte lázasan volt piros.

– Istenem... Istenem... – suttogta, ha ezt édesanyám látná...

– Ne számárkodj Péter! Belerakunk mindent egy kosárba, és átvisszük édesanyádhoz.

A magam játékaival nem is törődtem, mert Péter öröme volt a legnagyobb öröm, és főleg hogy Rozi néni – aki többnyire szótlan és szomorú volt – talán még nevet is ezen a békétől, örömtől és ragyogástól teljes késő délutánon. Csak apám aggályoskodott.

– Úgy néz ki fiam, hogy még attól a szegény beteg asszonytól is köszönetet várnál...

Majdnem elsírtam magam.

– Én? hiszen nem én adtam... – s anyámra néztem segítségért.

– Jó, jó – mondta apám – csak ne felejtse el, hogy ezeket a szerény ajándékokat nem mi adjuk, hanem rajtunk keresztül a Jóisten...

– Tudom én azt... – és lesütöttem a szemem, mert bizony egy kicsit büszke is voltam, hogy Péternek és anyjának is örömet szerezhetünk.

– Hát csak menjetek – intett apám, és ezek után teljes szülői beleegyezéssel és reszkető kézzel raktuk egy füleskosárba Péter ajándékait.

– Majd én viszem – mondta Péter, és én hagytam, bár talán szebb lett volna, ha ketten visszük...

A falu már csendes, a csend hátán egy kis köd, a köd hátán keserű venyigeszag és tészták és húsok illata. A kutyák nem ugatnak sehol, az utcán nincs egyetlen ember, s az ablakok vidám hunyorgással néznek az estébe. Péteréknél az ablakok sötétek, csak az udvar felől a konyhaablak vet valami kis fényt a pitvarba. Péter hallgatódzik.

– Imádkozik – suttogja –, ezt jobban szeretem, mert ha nem imádkozik, akkor sír. Tudod...

– Tudom – mondom. Péter bátyját tavaly temettük, az apját tavalyelőtt. Tüdővész... és Péter is köhögős... tudok mindent, és barátságunk nem kis része a sajnálkozás.

Állunk az ajtóban, s amikor az ima halk mormolása elhallgat, Péter benyit a konyhába. Benyit és belépünk, aztán csak állunk. Füstszag, savanyú kenyérszag, és mintha a szomorúságnak is valami párája lengene a szobában. Az asztalon egy szál gyertya, s fényében szinte világít Rozi néni fehér arca. szomorúan mosolyog, s mi csak állunk.

– Jó estét – mondjuk majdnem egyszerre, s szemem követi Rozi néni tekintetét, amint felnéz a gerendás padlás felé.

– Látja, Pistika, nekünk is van karácsonyfánk.

Dermedten állok, s a szívemre könnyek hullanak. A gerendáról egy kis tüskés kökénybokor lóg, mintha levéltelen, sötét lombját beletartaná egy szál gyertya reszkető, sárga fényébe. Az ágakon fehér, piros rongydarabkák és talán három szem ezüstös szaloncukor.

– Szép – suttogom. – Igazán szép... – és majdnem sírok.

– Hát csak olyan szögényös... – mondja, és én tisztán és világosan érzem, hogy urára gondol és fiára, akit tizenhat éves korában eltemetett.

Most látom csak, hogy a „karácsonyfa” alatt vasikos, kapcsos imakönyv. Keze a könyvön, s én úgy érzem, Rozi néni fehér arcát felfelé fordítva nem is a rettenetes szegény és mégis gazdag, pántlikás kis karácsonyfára, hanem azon túl, a végtelenségbe, az Égbe néz.